

AVRUPA BİRLİĞİ'NE ÜYE VE ADAY ÜLKELERDE YÖNETİŞİM İLE EKONOMİK VERİLER ARASINDAKİ İLİŞKİ

Burak KILIÇ¹, Ahmet KESER²

Öz

Bu çalışmanın ana amacı, Avrupa Birliği'ne üye ve aday ülkelerin yoksulluk, yönetim ve kişi başı GSMH değişkenleri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Bir ülkedeki yönetişimin kalitesini; siyasi sistem, kamu hizmetlerinin görüldüğü şekli ve sivil toplum katılımı kriterleri çerçevesinde gösteren ölçütler: ifade özgürlüğü ve hesap verme sorumluluğu, baskı/şiddet içermeyen siyasi istikrar, devletin etkinliği, düzenleme kalitesi, hukukun üstünlüğü ve yolsuzluklarla mücadeledir. AB'ye üye ve aday ülkelerin çalışma kapsamındaki bütün verilerine ulaşılmış daha sonra korelasyon analizi yapılmıştır. Yapılan analizler neticesinde tüm yönetim ölçütleri ile kişi başı GSMH arasında doğru yönlü; yoksulluk ile ters yönlü bir ilişki olduğu bulgusuna erişilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yönetişim, Ekonomi, Yoksulluk, Avrupa Birliği

Jel Sınıflaması : C14, D31, P36

THE RELATIONSHIP BETWEEN GOVERNANCE AND ECONOMIC DATA FOR THE EU MEMBER AND CANDIDATE STATES

Abstract

The main purpose of this study is to examine the relationship between poverty, governance and GNI per capita variables of EU member and candidate countries. The criteria representing the quality of governance in a country under the determined political system, the manner of public service and the participation of civil society are voice and accountability, political stability and absence of violence, government effectiveness, regulatory quality, the rule of law, and control of corruption. All data of the EU member and candidate countries within the scope of the study were obtained and then correlation analysis was performed. The findings of the analysis show that, there is a positive correlation between all the governance indicators and per Capita Gross National Product and a negative correlation between governance indicators and poverty.

Keywords: Governance, Economic, Poverty, European Union

Jel Classification: C14, D31, P36

¹ Öğr. Gör., Beykoz Üniversitesi, brk.klc.92@gmail.com, ORCID: 0000-0001-9147-0144

² Doç.Dr., Hasan Kalyoncu Üniversitesi İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, ahmet.keser@hku.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1064-7807

1. Giriş

Yönetişim en basit ve en kısa tanımıyla; resmî ve özel kuruluşlarda idari, ekonomik, politik otoritenin ortak kullanımınıdır. Yönetişim, toplumdaki ekonomik, siyasal ve toplumsal aktörlere ortaklar olarak bakılmaktadır. Yönetişim bu aktörlerin etkileşiminin ortaya çıkardığı bir süreçtir. Yönetişim modeli, devletin yönetim alanında giderek artan başarısızlığına ilişkin sorunlara bir çözüm olarak ortaya atılmaktadır. Yönetişim yönetime kıyasla daha katılımcı ve esnekler. Yönetişim vatandaşların güvenliğinin sağlandığı, hukukun üstünlüğünün gerçekleştiği ve yargı bağımsızlığının var olduğu, kamu harcamalarını verimli ve etkin olarak yönetildiği, siyasal liderlerin eylemlerinden dolayı halka hesap verebildiği veya halkın onlardan hesap sorabildiği, bütün vatandaşların gerekli bilgiye kolayca ulaşabildiği bir süreçtir.

Yönetişim kavramı, tarihsel süreçte ilk kez 1989'da Dünya Bankası'nın yayımladığı bir raporda kullanılmıştır. Bunun dışında bu süreci izleyen günlerde Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) raporlarında yer almıştır (Sözen ve Algan, 2009: 12). Daha sonra 1990 yılında İkinci Birleşmiş Milletler En Az Gelişmiş Ülkeler Konferansı'nda "iyi yönetim" kavramı gündeme gelmiştir (Keser, 2018: 13).

Kavrama yönelik tanımlar ve göstergeler aşağıdaki başlıklar altında incelenmiştir.

2. Yönetişim Kavramı, Tanımı ve İçeriği (Governance)

Yönetişim, hükümet etme anlamındaki "yönetim" kavramının yerini doldurmak üzere ortaya çıkmış yeni bir kavramdır. Hükümet etme anlamındaki "yönetim", hiyerarşik nitelikteki bürokratik yapıya dayalı yönetim modeliyken; yönetişim, yönetim sürecinde rol oynayan aktörler ve örgütler arasındaki etkileşim, formel ya da resmi sıfatı bulunmayan kişi, grup ve kuruluşların katılımıyla, hiyerarşik bürokratik yapı yanında, hükümet dışı aktörlerin de yönetim faaliyetinde yer aldığı yönetim modelidir.

Yönetişim kavramına kelime anlamı olarak bakıldığında; yönetişim kavramının, Kamu Yönetimi Sözlüğünde; "bir toplumsal politik sistemdeki ilgili bütün aktörlerin ortak çabalarıyla elde edilen sonuçların oluşturduğu yapı ya da düzen" (Bozkurt vd., 1998: 274) olarak tanımlanmaktadır.

Rhodes, (1996: 652-653), yönetişim kavramının 6 değişik kullanımının olduğunu tespit etmiştir. Bunlar özetle şöyledir:

- Minimal devlet olarak,
- Toplu/kolektif yönetişim olarak,
- Yeni kamu işletmeciliği olarak,
- İyi yönetişim olarak,
- Bir sosyo-sibernetik (canlı ve cansız tüm karmaşık sistemlerin denetlenmesi ve yönetilmesini inceleyen bilim dalıdır) sistem olarak,
- Kendi kendini organize eden ağ yapılar olarak sıralanmaktadır.

Genel olarak kabul görmüş tanımında yönetişim, ayrımı bulanık olan kamu kuruluşları ve özel sektör arasındaki sınırlarda gelişen yönetim tarzlarını göstermekte ve yönetimin daha iyi yönetebilmek amacıyla yeniden yapılandırılmasına vurgu yapmaktadır (Stoker, 1998: 18).

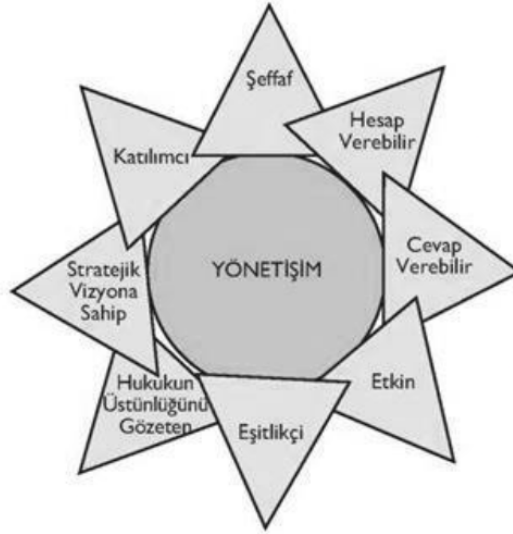
Yönetişim, birbirine bağlı olan görevlerin ve çatışan, karşıt çıkarları olan aktörlerin oluşturduğu, farklı ağsal yapıları koordine eden bir süreç olarak da tanımlanmaktadır (Cope vd., 1997: 444).

İçişleri Bakanlığı ve Danimarka İnsan Hakları Enstitüsü'nün beraber çalışmasının bir sonucu olarak; Türkiye'deki insan hakları eğitimine destek kapsamında hazırlanan "İyi Yönetişim" raporunda ise son yıllarda, kamu yönetiminde katılımcılığa ve ortaklığa dayalı çok aktörlü yönetim" anlayışını ifade etmek için yönetim kavramının kullanıldığı belirtilmektedir (Sözen ve Algan, 2009: 12).

"İyi Yönetişim" kavramı ilk kez Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP, 1994)'nda "çeşitli unsurların bileşkesi" olarak ifade edilmiş; bu unsurlar arasında da "katılımcılık, şeffaflık ve hesap verilebilirlik" öncelikle vurgulanan hususlar olmuştur.

Bu ilkeler şeffaflık, hesap verilebilirlik, katılımcılık, cevap verilebilirlik, hukukun üstünlüğü, etkinlik, eşitlik ve stratejik vizyondur (UNDP, 1994).

Yönetişimin temel ilkeleri (Şekil 1) Avrupa Birliği'nin 2001 tarihli "Yönetişimin Beyaz Kitabı"nda aşağıdaki şekilde sıralanmaktadır (European Governance A White Paper, 2001: 10):

Şekil 1. Yönetişimin Temel İlkeleri

Açıklık (Openness): Kurumların çalışma prensiplerinin ya da kurallarının daha açık bir biçimde ifade edilmesidir. Böylelikle her kurumun görevi açık ve net bir şekilde belirlenmiş olacaktır. Avrupa Birliğine bağlı kurumlar aldığı kararlarda şeffaflığa ve iletişime daha fazla önem vermelidirler.

Katılım (Participation): Katılım alınacak kararlara olan güveni arttırmaktadır. Yani katılım arttıkça güven artmaktadır. Merkezi yönetimin kaynağını, yerel yönetimler ve STK'larla beraber kullanması son derece önemlidir. Katılım sadece karar almayı değil karar alma sürecini de etkilemelidir ve katılımcı karar almanın her aşamasında yer almalıdır. Vatandaşlar kararların alınması ve uygulanmasında daha sistematik bir biçimde yer almalıdır.

Hesap Verilebilirlik (Accountability): Avrupa Birliğine bağlı olan kurumların görevleri açıkça belirlenmelidir. Her kurum yaptığı çalışmaların hesabını verebilmelidir. Her grubun karar alma sürecindeki rolü belli olmalıdır ve bu gruplar almış oldukları kararlardaki sorumluluğu üstlenebilmelidir.

Etkinlik (Effectiveness): Belirlenmiş hedeflere ulaşılabilmesi ancak meydana gelebilecek sorunların önüne geçilmesi ile mümkündür. Böylelikle hedeflenen amaca ulaşılır ve hedefe zamanında ve etkin bir şekilde varılır. Toplumsal paydaşlar huzur ve güven ortamını sağlamaya çalışmalıdır. Toplumsal paydaşların tam olarak da amacı bu olmalıdır. Ancak kararların uygun düzeyde, zamanında ve gerektiği gibi alınması sonucunda etkinlik sağlanabilir.

Bütünlük/Uyum (Coherence): Hedeflenen politikalara ulaşmanın ilkelerinden birisi de bu politikaların kendi arasında bütüncül ve uyum içerisinde olmasına bağlıdır. Tutarlılık Avrupa Birliği ve kurumları için çok önemli bir husustur.

Dünya Bankası (DB) ise iyi yönetişimi, açık ve öngörülebilir kararların alındığı, liyakat sisteminin olduğu bir yönetimi ve hukukun üstün tutulduğu bir düzen olarak ifade eder (World Bank, 1992).

Sonuç olarak iyi yönetişim, üst derecede bir şeffaflığı, katılımı ve hesap verilebilir olmayı gerektirmektedir. Yukarıda da söz edildiği üzere yönetişim belli ilkelere dayanmaktadır. İyi yönetişime sahip olmak ancak bu ilkelerin ne kadar benimsendiğine bağlı olarak gerçekleşir.

Dünya Bankası, bir ülkede iyi yönetişim olup olmadığını; siyasi sistem, kamu hizmetlerinin görüldüğü şekli ve sivil toplumun katılımı kriterleri çerçevesinde belirlediği ölçütlere göre değerlendirmektedir. Bu ölçütler aşağıdaki şekildedir (Kesser, 2018: 12-15):

İfade Özgürlüğü ve Hesap Verilebilirlik (Voice and Accountability): İfade özgürlüğü Birleşmiş Milletler tarafından İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde ilan edilen, birçok ülke tarafından kabul edilen bir hakktır. Dernek kurma özgürlüğü, basın yayın özgürlüğü, düşünce özgürlüğü, seçme ve seçilme hakkı...

Baskı/Şiddet İçermeyen Siyasi İstikrar (Political Stability and Absence of Violence): İktidarın devrilme ihtimaline karşın almış olduğu bir savunmadır. Baskı ve şiddete başvuran iktidar düşme korkusu ile anayasaya aykırı davranarak sistemi işlemez hale getirir. Bu durum yanlıştır çünkü her iktidar “güç” unsurunun yanı sıra “rıza” unsurunu da önemseyerek kararlar almalıdır.

Devletin Etkinliği (Government Effectiveness): Kamu hizmetlerinin kaliteli olması için siyasi iktidardan bağımsız olması gerekmektedir. Bağımsız devlet ve kamu hizmetleri bağımlı devlet ve kamu hizmetlerine kıyasla daha kalitelidir. Hükümetin görevini tam ve eksiksiz yerine getirmesi “devletin etkinliğini” arttıracaktır. İktidarın hizmetleri iyi, başarılı ve israfsız bir biçimde yapabilme yeteneği ne kadar fazla ise devletin etkinlik, verimliliği de o denli yüksek olur.

Düzenleme Kalitesi (Regulatory Quality): Hükümet tarafından, özel sektörün gelişmesine müsaade eden ve uygun ortam oluşturan yasal politikalar ve kanuni düzenlemeler yapılabilmesi ve uygulanabilmesi yeteneklerine ilişkin algının boyutudur.

Hukukun Üstünlüğü (Rule of Law): Temel olarak hukukun bir ülkedeki yayılmışlığını ve öneminin yüksekliğini ifade eder. Özellikle de devlet ve hükümet yetkisini elinde tutanlara karşı üstünlüğünün altı çizilir.

Devletin yasama, yürütme ve yargı organları üzerinde hukukun mutlak bir üstünlüğe sahip olmasıdır. Hukuk devletin ve demokrasinin vazgeçilmez unsurlarındandır. Atatürk bağımsız yargının önemini “Adalet gücü bağımsız olmayan bir milletin devlet halinde varlığı kabul olunamaz” sözü ile vurgulamıştır.

Yolsuzluklarla Mücadele (Control of Corruption): Yolsuzluk genel olarak verilen yetkinin özel ya da şahsi menfaatler yönünde kullanımı olarak tanımlanmaktadır. Kamu gücünün kişisel kazanç elde etmek için kullanılmasıdır. Az ya da çok olması hiçbir anlam ifade etmez yolsuzluk yolsuzluktur (World Bank, 1992).

Buraya kadar yönetim kavramı açıklanmış olup sonraki bölümlerde araştırma kapsamındaki diğer kavramlara yer verilecektir.

3. Kişi Başına Düşen Gayrisafi Milli Hâsıla (Per Capita Gross National Product)

Bu çalışmada yönetim ile ilişkisi incelenecek iki değişkenden birisi olan *kişi başına düşen GSMH*, bir ülkenin gayrisafi milli hasılasının, o ülkenin nüfusuna bölünmesi suretiyle bulunmaktadır. Bir ülkenin yurttaşları tarafından ülkenin sınırları içinde ve sınırları dışında elde edilen toplam hasılaya GSMH adı verilmektedir. Ayrıca kişi başı GSMH (Gayrisafi Milli Hâsıla) “reel” büyüme oranları ve düzeylerini ifade ederken de kullanılmaktadır.

Bir başka anlatımla, kişi başı GSMH, Ortalama bir yurttaşın tüketim ve yatırım için ne kadar reel mal ve hizmete sahip olabileceğini göstermektedir. Dünya Bankası gelire dayalı ülke sınıflamasında kişi başı Gayrisafi Milli Hâsıla değerini göz önünde bulundurmaktadır. Farklı ülkelerdeki insanları ekonomik olarak kıyaslar ve insanların görece olarak daha iyi ekonomik konumda olup olmadığını ölçen bir endekstir ve sıkça kullanılmaktadır.

GSYH ile GSMH arasındaki fark, üretimin sınırlarıdır. GSYH'nin ölçümü GSMH'den daha kolaydır (Özsoy ve Tosunoğlu, 2017: 286).

Bu bölüme kadar yönetim ve kişi başına düşen gayrisafi milli hâsıla kavramlarına değinilmiştir. Sonraki bölümde korelasyon analizi kapsamında analize dahil edilecek olan yoksulluk kavramı tanımlanmıştır.

4. Yoksulluk Oranı (Poverty Rate)

Analizler sırasında yönetim ile ilişkisi incelenecek olan ikinci kavram olan *yoksulluk oranı*, gelirleri yoksulluk sınırının altına düşen (belirli bir yaş grubundaki) insan sayısının, toplam nüfusa oranıdır. Toplam nüfusun medyan hane gelirinin yarısı olarak hesaplanmaktadır. Ayrıca, yaş grupları açısından da çocuk yoksulluğu (0-17 yaş), çalışma çağındaki yoksulluk ve yaşlı yoksulluk (66 yaşındakiler veya daha fazlası) şeklinde ele alınmaktadır. Bununla birlikte, aynı yoksulluk oranlarına sahip iki ülke, yoksulların nispi gelir seviyesine oranları açısından farklılık gösterebilir (OECD, 2017).

Yoksulluk dünyada yaşanan en korkunç sosyal ve ekonomik problemlerden birisi olarak karşımıza çıkmakta ve kişilerin temel gereksinimlerini karşılayamaması olarak ifade edilmektedir. Birçok çalışmada da yoksulluk Fortuijn ve Ostendorf (2004: 239)'un tanımına uygun olarak “istihdandan, barınmadan, sağlık hizmetlerinden, eğitimden ve sosyal hayatın gereklerinden mahrum olma” anlamında kullanılmıştır. Yoksulluğun nedenleri incelendiğinde aşağıdaki faktörler karşımıza çıkmaktadır (Şenses, 2001: 149; Altan, 2004: 117):

Gelir Dağılımı Bozukluğu: Gelir dağılımındaki adaletsizlik ya da eşitsizlik durumu bir grup insanın yoksullaşmasına sebep olmaktadır. Kalifiye ve kalifiye olmayan kişiler arasındaki farkın açılması bu adaletsizliğin asıl nedenidir.

Ücretlerin Düşüklüğü: Vasıflı ve vasıfız kişiler arasındaki farkın açılması gelir dağılımının bozulmasına sebebiyet verirken bir grup insanın da düşük ücret alarak çalışmasına neden olmaktadır.

Bölgeler Arası Farklılıklar: Türkiye’de bölgeler 3 ana kategoriye ayrılmaktadır: Yüksek gelirli (12.500 ve daha fazla), orta gelirli (10.000’den fazla 12.50’den az), düşük gelirli (10.000’den az). Bu bölgelere örnek olarak: Yüksek gelirli bölgeler Ege, Marmara; Orta gelirli bölgeler Akdeniz, Orta Anadolu ve düşük gelirli bölgelere de Doğu Anadolu Bölgesi örnek verilebilir.

Enformel İstihdam (istihdam ve gelirin düşük olması durumu): Fransızca kökenli olan formel-enformel kelimesi resmi-resmi usule uygun olmayan anlamlarını taşımaktadır. Kayıt dışı ekonominin olduğu sektörlerden biridir. Enformel sektör devlet denetimine tabi tutulmayan, vergilendirilmemiş, sosyal güvenlik kavramının da geçersiz olduğu üretim alanıdır. Çalışanlar, üreticiler, formel sektörde varlığını sürdüren fakat kayıt altına alınmamış yani vergilendirmemiş çalışanlardan oluşur. Bu durum resmi usule uygun değildir.

Kentleşme ve İç Göç: 1950’li yıllardan bu yana köyden kente göç sürekli ve artarak devam etmiştir. Hızlı kentleşme ve yoğun göçün olumsuz etkileri kendisini hukuki, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda hissettirmiştir.

Tiplerine bakıldığında ise yoksulluk, (1) Mutlak Yoksulluk ve (2) Göreli (Nispi) Yoksulluk olarak sınıflandırılmaktadır:

Mutlak Yoksulluk: Tarih boyunca toplumların ve insanların olduğu her yerde “yoksulluk” kavramı hep var olmuştur. Toplumlar ve bireyler hayatta kalabilmek için belli bir gelire sahip olmak zorundadırlar.

Mutlak yoksulluk herhangi bir kişinin varlığını sürdürebilmesi ve en temel (beslenme, barınma...) gereksinimlerini karşılaması için gerekli gelir düzeyine sahip olmamasıdır. Bu ihtiyaçlar kişiden kişiye değişmez ve bu gelirin olmaması durumu bir felaketle sonuçlanır. Bu ihtiyaçlar otonomdur yani zorunludur.

Uluslararası çalışmalarda genellikle ülkeler arası fiyat farklarından dolayı günlük tüketim değeri kişi başına dolar cinsinden en yoksul ülkeler için 1 dolar, yoksul ülkeler için 2 dolar olarak belirlenmiştir (Tilak, 2002: 191).

Görelî/Nispi Yoksulluk: Yoksulluk kavramı sadece mutlak yoksullukla açıklanamamış ve bu eksiklik görelî yoksulluk kavramının ortaya çıkışına zemin hazırlamıştır. Görelî yoksulluğa göre yoksulluk sınırı sadece kişinin ya da hane halkının biyolojik anlamda varlığını sürdürme düzeyinin yanı sıra içinde yaşadığı toplumun şartlarına ne denli uyum sağladığı ve toplumun ortalama yaşam standardı içindeki durumu da önemlidir.

Herhangi bir bireyin belirli bir yaşam düzeyine sahip olarak yaşamını sürdürebilmesi için gerekli toplu taşıma, içme suyu, sağlık, eğitim ve kültürel etkinlikler gibi mal ve hizmetleri karşılayacak gelir düzeyinin altında gelire sahip olmasıdır. Bir başka ifade ile nispi ya da görelî yoksulluk bireylerin toplumun ortalama refah düzeyinin altında gelir ve harcamaya sahip olmasıdır (Sallan Gül, 2002: 108).

Fushs’un geliştirdiği nispi fakirlik tanımına göre, toplumdaki ortalama bir ailenin gelirinin yarısından daha az bir gelire sahip olan aileler yoksul (Brinker-Klas, 1976: 49; Güloğlu ve Es, 2018: 1-5) olarak değerlendirilmektedir.

Buraya kadar olan bölümde, analizlerde kullanılmış olan yönetim, “yönetim göstergeleri, kişi başına GSMH ve yoksulluk” kavramları mevcut akademik yazın çerçevesinde incelenmiştir. Çalışmaya ilişkin veriler incelenen esaslara uygun olarak toplanmış ve analizlere dâhil edilmiştir. Konuya ilişkin detaylar aşağıda verilmiştir.

5. Yöntem ve Bulgular

Yukarıda açıklandığı üzere, yönetim bir ülkede sosyal paydaşlarında kararlara katılımını sağlamak suretiyle daha şeffaf, hesap verebilir, hukuka uygun, öngörülebilir ve etkin bir yönetim anlayışını gösterdiğine göre, ülkelerin yönetim göstergelerindeki performansları ile kişi başına düşen gayrisafi milli hasılları ve yoksulluk rakamları arasında bir ilişkinin olması muhtemeldir.

Bu noktadan hareketle bu çalışmanın problem cümlesi: “Yönetim göstergeleri ile kişi başına gayrisafi milli hâsıla ve yoksulluk arasında bir ilişki var mıdır?” şeklinde tespit edilmiştir. Dolayısıyla analizler sonucunda bu soruya cevap aranmıştır.

İfade edilen problem cümlesine bağlı olarak araştırmanın hipotezleri aşağıdaki şekilde tespit edilmiştir:

H1: Yönetim göstergeleri ile kişi başına GSMH arasında doğru yönlü bir ilişki vardır.

H2: Yönetim göstergeleri ile yoksulluk arasında ters yönlü bir ilişki vardır.

Hipotezlerin test edilebilmesi amacıyla verilerin toplanmış olduğu evren, örneklem, verilerin toplandığı kaynaklar ve analiz metotları aşağıda açıklanmıştır. Çalışmada araştırma türlerinden, temel araştırma yöntemi benimsenmiştir. Akademik araştırma olarak da bilinen bu tür araştırmanın amacı incelenen konudaki bilgi birikimini arttırmaktır. Bir başka ifadeyle temel araştırmalar, olguların daha iyi anlaşılması ve ilişkilendirilmesi için yapılmaktadır (Keser ve Kılıç, 2018: 57).

Çalışmanın evreni Avrupa Birliği’ne üye ve aday ülkelerden oluşmaktadır. Bu evrende yer alan ülkelerin yoksulluk, kişi başına düşen gayrisafi milli hâsıla ve yönetim (1.İfade Özgürlüğü ve Hesap Verilebilirlik, 2.Baskı ve Şiddet İçermeyen Siyasi İstikrar, 3.Devletin Etkinliği, 4.Düzenleme Kalitesi, 5.Hukukun Üstünlüğü, 6.Yolsuzluklarla Mücadele) verileri arasındaki ilişki araştırılmıştır.

Örneklem ise yine bu ülkelerin tamamından oluşmakta ve aşağıda Tablo 1’de isimleri verilen ülkelerin (34 adet) tamamına ait verileri içermektedir. Dolayısıyla bu çalışmada evren ve örneklem aynı olduğundan, örneklemin evreni temsili konusunda herhangi bir sorun bulunmamaktadır.

Şekil 2:Yönetişim Göstergeleri Türkiye
Kaynak: Worldbank, 2017

Şekil 2’de Türkiye’nin yönetim oranlarının dağılımı grafik şeklinde gösterilmiştir. Yönetişim göstergeleri skorlarına göre sıralanırsa (Şekil 2): (1) Düzenleme Kalitesi, (2) Devletin Etkinliği, (3) Yolsuzluklarla Mücadele, (4) Hukukun Üstünlüğü, (5) İfade Özgürlüğü ve Hesap Verilebilirlik, (6) Baskı ve Şiddet İçermeyen Siyasi İstikrar. Görüldüğü üzere Türkiye’de yönetim göstergeleri kapsamında ilk sırada “Düzenleme Kalitesi” son sırada “Baskı ve Şiddet İçermeyen Siyasi İstikrar” göstergesi yer almaktadır.

Tablo 1. Yönetişim ve Ekonomik Veriler

ÜLKELER	1	2	3	4	5	6	KBDGSMH	YOKSULLUK
AVUSTURYA	94	86	92	91	96	91	44,443	14,1
BELÇİKA	95	63	85	87	88	90	41,727	15,5
BULGARİSTAN	59	60	64	73	52	51	18,74	22,9
HİRVATİSTAN	64	72	73	69	63	61	22,162	19,5
KIBRIS	83	67	80	81	80	78	31,567	16,2
ÇEKYA	77	84	81	86	84	71	28,567	9,7
DANİMARKA	97	76	96	92	98	99	47,208	11,9
ESTONYA	90	69	84	93	87	87	26,984	21,7
FİNLANDİYA	98	88	98	97	100	99	39,248	11,6
FRANSA	86	54	88	84	89	88	38,701	13,6
ALMANYA	96	67	94	95	91	94	45,203	16,7
YUNANİSTAN	71	41	66	63	57	52	24,251	21,2
MACARİSTAN	58	74	70	73	70	59	23,739	14,9
İRLANDA	91	85	87	92	89	91	48,551	8,2
İTALYA	83	56	70	75	63	62	34,733	19,9
LETONYA	74	64	79	83	80	70	23,685	21,8
LİTVANYA	78	73	80	83	81	70	26,884	21,9
LÜKSEMBURG	97	96	94	94	95	96	64,97	15,3
MALTA	87	94	81	88	85	77	33,025	16,3

ÜLKELER	1	2	3	4	5	6	KBDGSMH	YOKSULLUK
POLONYA	73	65	74	79	68	76	26,15	17,3
PORTEKİZ	89	88	88	79	84	81	26,52	19,5
ROMANYA	65	49	46	70	64	55	22,645	25,3
SLOVAKYA	76	76	75	76	72	63	27,85	12,7
SLOVENYA	80	77	85	72	83	79	28,371	13,9
İSPANYA	81	58	82	80	81	68	33,306	22,3
İSVEÇ	100	81	96	96	99	98	47,377	15,2
TÜRKİYE	28	7	55	57	45	50	24,804	21,2
MAKEDONYA	42	37	58	71	47	45	12,504	21,5
ARNAVUTLUK	54	62	56	62	39	42	11,885	14,3
SİRBİSTAN	50	50	61	55	48	43	13,018	25,5
BOSNA HERSEK	40	32	35	48	47	37	11,716	17,2
KARADAĞ	50	45	59	65	54	54	16,778	8,6
KOSOVA	42	40	37	50	36	38	10,076	30

Kaynak: Governance³, Kbdgsmh⁴, AB⁵, Poverty^{6,7}—

Çalışmada verilerin analizi maksadıyla normallik sınaması ve korelasyon analizleri yapılmıştır. Normallik sınaması, korelasyon analizine geçmeden önce, bu çalışmanın verilerinin normal dağılıp dağılmadığını araştırmak için yapılmıştır. Verilerin normal dağılıma sahip olması durumunda, Pearson korelasyon katsayısı, verilerin normal dağılmadığı durumlarda ise Spearman Rank korelasyon katsayısı tercih edilmektedir. Çarpıklık ve basıklık değeri +1 ile -1 arasında ise parametrik ve normal bir dağılım söz konusudur (Tabachnick ve Fidell, 2013). Bir başka yöntem de normallik testindeki sonucun 0,05'den (Sig.) büyük mü veya küçük mü olduğuna bakılmasıdır. Veriler 0,05'den büyük ise %95 güven düzeyinde normal bir dağılım söz konusudur. Değişkenlerden birisi ya da ikisi normallik dağılımına uymuyorsa, bu durumda yine Spearman korelasyon tercih edilmektedir.

³ Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.aspx#reports>

⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GNP.PCAP.PP.KD>

⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.avrupa.info.tr/tr/etkilesimli-avrupa-haritasi-9>

⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.hayat.ro/haber/ulke-ulke-yoksulluk-oranlari-turkiye-ve-romanya-kacinci-sirada-1737.html>

⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.alomaiye.com/2016/11/18/avrupada-en-dusuk-goreli-yoksulluk-oranina-sahip-ulke/>

Tablo 2. Verilerin Normallik Sınaması

Tests of Normality						
	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
İfade Özgürlüğü ve Hesap Verilebilirlik	0,110	34	,200*	0,926	34	0,024
Baskı ve Şiddet İçermeyen Siyasi İstikrar	0,083	34	,200*	0,959	34	0,221
Devletin Etkinliği	0,141	34	0,083	0,935	34	0,043
Düzenleme Kalitesi	0,086	34	,200*	0,958	34	0,211
Hukukun Üstünlüğü	0,184	34	0,005	0,926	34	0,025
Yolsuzluklarla Mücadele	0,118	34	,200*	0,941	34	0,066
KBDGSMH	0,136	34	0,112	0,955	34	0,177
Yoksulluk Oranı	0,098	34	,200*	0,977	34	0,673

Korelasyon analizi ise iki değişken arasındaki ilişkiyi veya bir değişkenin iki veya daha çok değişken ile olan ilişkisini test etmek, varsa bu ilişkinin derecesini ölçmek için kullanılan istatistiksel bir yöntemdir. Korelasyon katsayısı küçük "r" harfi ile gösterilir ve bu değer -1 ile +1 arasında değerler alır. Eğer r değeri -1'e yakın değerler alıyor ise değişkenler arasında negatif yönde, +1'e yakın değerler alıyor ise pozitif yönde bir ilişki olduğu belirlenir.

Tablo 2'de verilerin normallik testi sonuçları verilmiştir. Bu tablo incelendiğinde verilerin bazıları normal dağılırken bazıları normal dağılmamıştır. Kişi başına düşen gayrisafi milli hâsıla, yoksulluk, yolsuzluklarla mücadele, düzenleme kalitesi, baskı ve şiddet içermeyen istikrar verileri normal bir dağılıma sahiptir. Bu veriler arasındaki korelasyon analizlerinde Pearson korelasyon uygulanmıştır. İfade özgürlüğü ve hesap verilebilirlik, devletin etkinliği, hukukun üstünlüğü verilerinin dâhil edildiği analizlerde ise Spearman Rank korelasyon uygulanmıştır. Çünkü, korelasyon analizlerinde herhangi bir verinin veya birden fazla verinin normal dağılmaması durumunda Spearman Rank korelasyon uygulanır.

Bulgular:

Tablo 3. Korelasyon Analizi Sonuçları

Korelasyon Analizi	Yoksulluk	Kişi Başına Düşen GSMH
Baskı ve Şiddet İçermeyen Siyasi İstikrar	-0,495	+0,611
Düzenleme Kalitesi	-0,488	+0,831
Yolsuzluklarla Mücadele	-0,530	+0,899
Devletin Etkinliği	-0,516	+0,886
Hukukun Üstünlüğü	-0,529	+0,898

Korelasyon Analizi	Yoksulluk	Kişi Başına Düşen GSMH
İfade Özgürlüğü ve Hesap Verilebilirlik	-0,441	+0,919
Yoksulluk		-0,497
Kişi Başına Düşen GSMH	-0,497	

“Pearson” korelasyon analizi sonuçları ulaşılan bulgular aşağıda sıralanmıştır:

Baskı ve şiddet içermeyen siyasi istikrar ile yoksulluk oranı verileri arasında ters yönlü (negatif) ve -0,495 düzeyinde anlamlı bir ilişki ortaya çıkmıştır.

Baskı ve şiddet içermeyen siyasi istikrar ile kişi başına düşen gayrisafi milli hâsıla verileri arasında aynı yönlü ve +0,611 düzeyinde anlamlı bir ilişki vardır.

Düzenleme kalitesi ile kişi başına düşen gayrisafi milli hâsıla verileri arasında aynı yönlü ve +0,831 düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu bulgusuna erişilmiştir.

Düzenleme kalitesi ile yoksulluk oranı verileri arasında ters yönlü ve -0,488 düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

Yolsuzluklarla mücadele ile kişi başına düşen gayrisafi milli hâsıla verileri arasında aynı yönlü ve +0,889 düzeyinde anlamlı bir ilişki vardır.

Yolsuzluklarla mücadele ile yoksulluk oranı verileri arasında ters yönlü ve -0,530 düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu bulgusu ortaya çıkmıştır.

Son olarak, kişi başına düşen gayrisafi milli hâsıla ile yoksulluk oranı verileri arasında ise ters yönlü ve -0,497 düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu bulgusuna erişilmiştir.

“Spearman Rank” korelasyon analizi sonuçları ulaşılan bulgular aşağıda sıralanmıştır:

Devletin etkinliği ile kişi başına düşen gayrisafi milli hâsıla verileri arasında doğru yönlü ve +0,886 düzeyinde anlamlı bir ilişki ortaya çıkmaktadır.

Devletin etkinliği ile yoksulluk oranı verileri arasında ters yönlü ve -0,516 düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

Hukukun üstünlüğü ile kişi başına düşen gayrisafi milli hâsıla verileri arasında aynı yönlü ve +0,898 düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

Hukukun üstünlüğü ile yoksulluk oranı verileri arasında ise ters yönlü ve -0,529 düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

İfade özgürlüğü ve hesap verilebilirlik ile kişi başına düşen gayrisafi milli hâsıla verileri arasında aynı yönlü ve +0,919 düzeyinde anlamlı bir ilişki vardır. Analiz sonucunda ilişkinin 0,71 ve 0,99 aralığında olması veriler arasındaki ilişkinin yüksek düzeyli olduğunu göstermektedir.

Son olarak, ifade özgürlüğü ve hesap verilebilirlik ile yoksulluk oranı verileri arasında ters yönlü ve -0,441 düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. İlişkinin 0,30 ve 0,70 aralığında olması veriler arasındaki ilişkinin orta düzeyli bir ilişki olduğuna işaret etmektedir.

İlk olarak normallik analizi test edilmiştir. Daha sonra veriler normal dağılımlar ve normal dağılmayanlar olarak sınıflandırılmıştır.

Normallik testi sonucunda normal bir dağılıma sahip olan veriler kendi aralarında Pearson korelasyon ile analiz edilirken iki veriden birinin normal dağılmaması kapsamındaki diğer veriler Spearman Rank korelasyon ile analiz edilmiştir. Bütün veriler arasında ters yönlü veyahut aynı yönlü anlamlı ilişkilere ulaşılmıştır. Hatta bütün verilerin anlamlı çıkması bir yana orta düzey ve yüksek düzeyli ilişkilere ulaşılması araştırmanın güvenilirliğini arttırmaktadır.

6. Sonuç ve Değerlendirme

Başlangıçta da ifade edildiği üzere Dünya Bankası (DB)'nin tanımıyla iyi yönetim, açık ve öngörülebilir bir karar alma sürecini; profesyonel bir bürokratik yönetimi; fiil ve işlemlerinden sorumlu bir hükümet ve kamusal sürece aktif bir şekilde katılan sivil toplum ile hukukun üstünlüğü niteliklerinin hâkim olduğu bir düzeni ifade etmekte olduğundan, yönetim düzeyi yüksek olan veya bir başka ifadeyle, yönetim göstergelerindeki performansı açısından görece üst suralarda yer alan ülkelerde, kişi başına düşen gayrisafi milli hasılanın da yüksek olması ve yoksulluğun ise düşük olmasını beklemek olasıdır.

Buna bağlı olarak Avrupa Birliği üyesi ve adayı durumda olan 34 ülke verileri üzerinden yapılan analizler neticesinde, tüm yönetim göstergeleri ile kişi başına GSMH arasında doğru yönlü bir ilişki olduğu bulgusu elde edilmiştir. Dolayısıyla H1 hipotezi kabul edilmiştir. Yine başlangıçtaki beklentiye uygun olarak tüm yönetim göstergeleri ile yoksulluk oranları arasında ise ters yönlü bir ilişki olduğu bulgusuna erişilmiştir. Buna göre de H2 hipotezi de kabul edilmiştir. Her iki analizde de H0 hipotezleri reddedilmiştir.

Sonuçları sırasıyla ifade etmek gerekirse:

İlk olarak; en büyük ilişki yönetim göstergelerinden (1) İfade özgürlüğü ve hesap verilebilirlik ile kişi başına düşen GSMH verileri arasında (aynı yönlü ve +0,919) ortaya çıkmakta bunu sırasıyla; (2) Hukukun üstünlüğü ile kişi başına düşen GSMH verileri arasındaki (+0,898); (3) Yolsuzluklarla mücadele ile kişi başına düşen GSMH arasındaki (+0,889); (4) Devletin etkinliği ile kişi başına düşen GSMH verileri arasındaki (+0,886); (5) Düzenleme kalitesi ile kişi başına düşen GSMH verileri arasındaki (+0,831) ve son olarak da (6) Baskı ve şiddet içermeyen siyasi istikrar ile kişi başına düşen GSMH verileri arasındaki (+0,611) aynı yönlü ve anlamlı ilişki izlemektedir.

1980'li yıllarda başlayan “yeni kamu yönetimi” anlayışı, “hesap verilebilirlik”, “denetim”, “ifade özgürlüğü” gibi kavramların önemini arttırmıştır. Gelişmiş ve gelişmekte olan demokrasilerde hesap verilebilirlik kavramı “denetim” işlevinin gerekliliğini gündeme getirmiştir. İç denetim, şeffaflık, açıklık gibi kavramlar, hükümete olan güvenle doğrudan ilişkili ifadelerdir.

Hesap verebilirlik, hesap sorma yetkisi bulunan bir otoriteye karşı eylemlerinin savunulması ve nedenlerinin açıklanmasıdır (Buckley vd., 2001: 18). Denetimin olduğu ve hükümetin eylemlerinden dolayı halkına hesap verdiği ülkelerde, bekleneceği üzere ekonomi daha güçlüdür. Ekonominin güçlü ya da zayıf olmasının etkileri tabiki halka da yansıtacaktır.

Bu sonuçlara göre tüm yönetim göstergeleri ile kişi başına GSMH arasında anlamlı ve hemen hepsinde de oldukça yüksek bir ilişkinin varlığından söz etmek mümkündür. Bu bulgulardan hareketle özellikle kişi başına GSMH'yi artırabilmenin önemli bir ön koşulu olarak yönetim düzeyinde de önemli bir mesafe kat etmenin avantaj olarak ortaya çıktığı görülmektedir.

Elbette bu yorumu yaparken kişi başına GSMH'nin tüzerinde etkisi olan başka ekonomik unsurlar ve üretim faktörlerinin varlığı inkâr edilemez. Yine de tüm bu faktörlerin uygun ve etkin kullanımını sağlamak açısından yüksek bir yönetim düzleminde kurgulanacak sistemlerin ve uygulanacak politikaların daha üstün bir performans ortaya koyması muhtemel görünmektedir.

İkinci olarak; araştırmanın bulguları göz önüne alındığında, yine yönetim göstergeleri ile yoksulluk oranına ilişkin verilerde ise ters yönlü bir ilişkinin varlığı söz konusudur. Bu konuda da sırasıyla: (1) Yolsuzluklarla mücadele ile yoksulluk oranı verileri arasında (-0,530), (2) Hukukun üstünlüğü ile yoksulluk oranı verileri arasında (-0,529), (3) Devletin etkinliği ile yoksulluk oranı verileri arasında (-0,516), (4) Baskı ve şiddet içermeyen siyasi istikrar ile yoksulluk oranı verileri arasında (-0,495), (5) Düzenleme kalitesi ile yoksulluk oranı verileri arasında (-0,488); ve son olarak da (6) İfade özgürlüğü ve hesap verilebilirlik ile yoksulluk oranı verileri arasında (-0,441) düzeyinde, ters yönlü (negatif) ve anlamlı bir ilişkinin olduğu ortaya çıkmaktadır.

Bu sonuçlara göre tüm yönetim göstergeleri ile yoksulluk oranı arasında anlamlı ve hemen hemen de oldukça yüksek bir ilişkinin varlığından söz etmek mümkündür. Bu bulgulardan hareketle, özellikle yoksulluk oranı ile yolsuzluklarla mücadele göstergesi arasında yüksek bir ilişkinin olduğu sonucuna varılır.

Bu sırayı hukukun üstünlüğü, devletin etkinliği, baskı ve şiddet içermeyen istikrar, düzenleme kalitesi, ifade özgürlüğü ve hesap verilebilirlik göstergeleri takip etmektedir. Siyasi istikrarsızlığın olduğu ve yönetişimin iyi olmadığı, önemsenmediği bir ortamda yoksulluğun oranının düşük olması beklenemez.

Yolsuzluk; en basit şekilde, kişinin kendi yönetimi altında bulunan bir gruptan kişisel kazanç ya da çıkar sağlanması şeklinde kamu gücünün kötüye kullanılması olarak tanımlanabilir (Stapenhurst, 2000: 9). Yolsuzluk; ceza hukuku açısından rüşvet, irtikâp, zimmet, haksız kazanç veya haksız kazanç sağlama suçları yoluyla elde edilen, kayıt dışı olup devletin vergi gelirleri arasına girmeyen, kamunun ve kamu idaresinin güvenliği ve işleyişine aykırı biçimde; para, hak, alacak, mal şeklinde her türlü malvarlığı edinilmesidir (Kaplan, 2007). Günümüzde yolsuzluğun bu klasik tiplerine ek olarak; internet suçları, gizlilik kurallarına uymama, finansal yolsuzluklar, uluslararası rüşvet, şirket sırlarını açıklama, fikri mülkiyet hırsızlığı, sürdürülebilir kalkınmada şirketlerin sorumsuz davranmaları, çocuk işçi çalıştırma, taklit ürün üretme gibi yeni tipleri vardır (Gültekin, 2009: 1-6).

Yolsuzluk devlete ek maliyetler yüklemektedir. Bu durum da kamu hizmetlerinin kötü ya da eksik sunulmasına sebebiyet vermektedir. Bu nedenle devletin yolsuzlukla mücadele etmesi gerekmektedir. Etkin bir yolsuzlukla mücadele stratejisi 5 temel öge üzerine kurulmalıdır (The Worldbank, 2009): (1) Siyasal hesap verebilirliğin artırılması, (2) Sivil toplum katılımının güçlendirilmesi, (3) Rekabetçi bir özel sektör yaratılması, (4) Kamu iktidarının kurumsal sınırlarının belirlenmesi, (5) Kamu sektöründe yönetimin iyileştirilmesi. Yolsuzluk en fazla kamudan destek almak zorunda olan yoksulları etkilemektedir ve yolsuzluk ülkedeki yoksulluk oranını arttırmaktadır.

Üçüncü ve son olarak; bekleneceği üzere, kişi başına düşen gayrisafi milli hâsıla ile yoksulluk oranı verileri arasındaki ilişkiye de bakılmış ve burada da ters yönlü ve -0,497 düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu bulgusu ortaya çıkmıştır. Bu da zaten beklendik bir sonuçtur çünkü kişi başına GSMH'nin düşmesi doğal olarak yoksulluk oranının da artması anlamına gelmektedir.

Bu sonucun da beklendiği şekilde çıkması ilk iki testteki bulguların da isabetliliğini destekler nitelik taşımaktadır.

Sıralanan sonuçlardan hareketle, öncelikle kişi başına GSMH'nin artırılması ve yoksulluk oranının düşürülmesine ilişkin olarak üretilecek politikalarda, yönetim performansına ilişkin göstergelerin de göz önünde bulundurulması ve buradaki performans iyileştirmesinin, diğer konuları olumlu yönde destekleyeceğinin bilinmesinin de fayda bulunmaktadır.

Ayrıca bu konuda ileride çalışma yapacak olan müstakbel araştırmacılar, buradaki örnekleme yer verilen ülkeleri daha da genişleterek, küresel anlamda genellemeye ulaşılabilecek araştırmalar gerçekleştirebileceği gibi, yine mevcut veriler üzerinde yapılacak regresyon analizleri vasıtasıyla, yönetim göstergelerindeki bir birim iyileşme veya kötüleşmenin, bağımlı değişkenler (kişi başına GSMH ve yoksulluk) üzerinde kaç birimlik bir değişime yol açtığını da inceleyebilirler. Çalışmanın bu yönüyle mevcut akademik yazına da katkı sunmuş olacağı değerlendirilmektedir.

Kaynakça

- Altan, Ömer Zühtü (2004). Bölüşüm ve Refah Rejimi: Kapitalizmin Adaleti Eşitsizlik, 1. Ulusal Sosyal Politika Kongresi, 22-24 Ocak 2004, Ankara, s. 117.
- Avrupa Birliği (2017). Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu, AB Ülkeleri ve AB'ye Aday Ülkeler Haritası, <https://www.avrupa.info.tr/tr/etkilesimli-avrupa-haritasi-9>, (20.3.2019).
- Bozkurt, Ömer; Ergun, Turgay; Sezen, Seriya. (1998). *Kamu Yönetimi Sözlüğü*, TODAİE Yayınları, Ankara, 274.
- Brinker Paul; Joseph, Klas (1976). *Poverty Manpower and Social Security*, Texas: Austin Pres, s. 49.
- Buckley, M. R., Beu, D. S., Frink, D. D., Howard, J. L., Berkson, H., Mobbs, T. A., Ferris, G. R. (2001), Ethical Issues in Human Resources Systems, *Human Resource Management Review*, 11, 11-29.
- Commission of The European Communities. (25.7.2001). European Governance A White Paper, https://ec.europa.eu/europeaid/european-governance-white-paper_en, https://ec.europa.eu/europeaid/sites/devco/files/communication-white-paper-governance-com2001428-20010725_en.pdf, (Erişim: 25.03.2019), s. 10.
- Cope, Stephan; Leishman, Frank; Storie, Peter (1997). Globalization, New Public Management and The Enabling State, *International Journal of Public Sector Management*, 10 (6), 444.
- Fortuijn, Joos Droogleever; Ostendorf, Wim. (2004). Gender and Urban Poverty: Single Mothers in Amsterdam, *Geo Journal*, Vol: 61, No: 3, 239-246.
- Güloğlu, Tuncay; Es, Muharrem (2018). Bilgi Toplumuna Geçişte Kentleşme ve Kentsel Yoksulluk: Kocaeli Örneği, *Kocaeli Üniversitesi İİBF Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü*, Kocaeli, 1-5.
- Gültekin, S. (2009), Vergi Yolsuzluğunun Mali Etik ve Ekonomik Kalkınma Açısından Analizi, *E-Yaklaşım Dergisi*, Ocak 2009, Sayı:193. <http://www.yaklasim.com/mevzuat/dergi/makaleler/20090113600> htm. Erişim Tarihi: 06.05.2009.
- Gürbüz, Sait; Şahin, Faruk. (2014). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 195-295.
- Kaplan, İ. (2007), Hukuk Devleti, Yolsuzluk, Yoksulluk. *Cumhuriyet Gazetesi*, 29.05.2007.

- Keser, Ahmet (2018). *Küreselleşme, Yönetişim ve Yeni Kamu İşletmeciliği*, Kriter Yayınevi, 1.Baskı, İstanbul, 12-15.
- Keser, Ahmet; Kılıç, Burak (2018). *Saçim Sistemleri ve Ulusal Kültür*, Kriter Yayınevi, İstanbul, 1.Baskı, s. 57.
- Özsoy, Ceyda Erden; Tosunoğlu, Tuğberk B. (2017). GSYH'nin Ötesi: Ekonomik Gelişmenin Ölçümünde Alternatif Metrikler, Ç.Ü. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 26, Sayı 1, 2017, 285-301.
- Poverty. (2019). Yoksulluk Oranları, Poverty Rate, Erişim Adresleri: http://www.hayat.ro/haber/ulke-ulke-yoksulluk-oranlari_turkiye-ve-romanya_kacinci-sirada-1737.html, <http://www.alomaliye.com/2016/11/18/avrupada-en-dusuk-goreli-yoksulluk-oranina-sahip-ulke/>, https://photius.com/rankings/2018/economy/population_below_poverty_line_2018_0.html, (Erişim Tarihi: 25.03.2019).
- Rhodes, R. A. W. (1996). The New Governance: Governing without Government, *Political Studies*, XLIV, s. 653.
- Sallan Gül, S. (2002). *Türkiye'de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadelenin Sosyolojik Boyutları: Göreliden Mutlak Yoksulluğa, Yoksulluk ve İnsan Hakları*, TODAİE İnsan Hakları Merkezi, Yasemin Özdek (der.), Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü, Ankara, 108.
- Sözen, Süleyman; Algan, Bülent (Nisan 2009). *İyi Yönetişim*, İçişleri Bakanlığı, Genel Yayın No: 654, 12.
- Stapenhurst, R. (2000). *The Media's Role in Curbing Corruption*, The World Bank Institute (WBI), 1818 H Street, N.W., Washington, DC 20433, USA.
- Stoker, Gary (1998). Governance As Theory: Five Positions, *International Social Science Journal*, Sayı: 50, s. 18.
- Şenses, Fikret (2001). *Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk*, İletişim Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, s. 149.
- Tabachnick, Barbara G. ve Fidell, Linda S. (2013). *Using multivariate statistics* (Sixth edition), United States: Pearson Education.
- The World Bank (2009), Overview of Anticorruption, <http://www.worldbank.org> Erişim Tarihi: 05.06.2009
- The World Bank. (1992). *Governance and Development*, The World Bank, Washington DC.
- The World Bank. (20.11.2017). Population Total, <http://www.worldbank.org/>, Erişim tarihi: (25.03.2019).
- The World Bank. (2019). "GNI Per Capita", <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GNP.PCAP.PP.KD>, (Erişim: 23.03.2019).
- Tilak, Jandhyala B. G. (2002). Education and Poverty, 1. *Journal of Human Development*, 3(2), 191.
- UNDP. (1994). *Governance for Sustainable Human Development*, A UNDP Policy Paper, UNDP 1994 Initiatives for Change, <http://mirror.undp.org/magnet/policy/chapter1.htm>, (Erişim tarihi: 20.08.2010).
- Worldwide Governance (WG). (2019). Governance, Yönetişim, <http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.aspx#reports>, (Erişim tarihi: 24.03.2019).